

VOLEM SER LLIURES NO VALENTES

La seguretat urbana des d'una perspectiva feminista.

PRINCIPIS DE SEGURETAT DE LES DONES²

L'objectiu d'aquest treball és compartir els resultats de les **marxes exploratòries realitzades entre 2017 i 2019** en diferents municipis del territori català. És una representació de tota l'experiència que el **Col·lectiu Punt 6** acumula en 15 anys abordant els temes que condicionen la **percepció d'(in)seguretat derivada de les violències masclistes en l'espai públic compartit i comunitari**.

ENTORN COMUNITARI La participació comunitària de les dones

Afavorir l'apropiació dels espais i el sentiment de pertinença de les persones reforçant la cohesió social, la solidaritat i la participació comunitària a l'entorn. Recolzar la construcció d'entorns segurs i reconèixer les dones com a expertes i generadores de comunitat

ENTORN EQUIPAT La planificació i el manteniment dels espais

Garantir que hi hagi espais públics i comunitaris planificats i ben mantinguts, incloent-hi tots els elements necessaris (bancs, lavabos públics, espais de cures, etc.) per poder fer les diferents activitats de la vida quotidiana i evitant la privatització de l'espai públic, la gentrificació, la falta d'accessibilitat, etc.

ENTORN SENYALITZAT Saber on estàs i on vas

Saber on s'està i cap on es va amb senyalització visual, acústica i tàctil ens ajuda a orientar-nos fàcilment. Per exemple, disposant de senyals i mapes per afavorir l'orientació amb un llenguatge i una iconografia no sexista.

ENTORN VIGILAT Accés a l'ajuda

Trobar sortides d'una situació insegura i obtenir ajuda entre iguals, és a dir, entre persones que generen un entorn comunitari de suport. La presència d'activitats als espais permet la vigilància informal que millora la percepció de seguretat de les persones en sentir-se cuidades entre si.

ENTORN VISIBLE Veure i ser vista

Tenir la capacitat de veure i ser vista, percebre i ser percebuda, en l'espai ajuda a localitzar possibles sortides en una situació de risc, però també simbòlicament, reconeixent les dones com agents socials i sense caure en estereotips de tractar-les com a objectes o víctimes

ENTORN VITAL

Escoltar i ser escoltada

Afavorir la presència constant de persones i activitats diverses als espais públics i comunitaris per millorar la capacitat d'escoltar i ser escoltada, de percebre i ser percebuda i accedir a l'ajuda mútua sense cap tipus de violències masclistes.

² Aquests 6 principis fan referència al treball realitzat pel Programa Femmes et Villes a Montreal amb la coordinació d'Anne Michaud.

QUE ÉS LA SEGURETAT URBANA AMB PERSPECTIVA FEMINISTA?

La seguretat urbana des d'una perspectiva feminista fa un abordatge de com les violències masclistes i la percepció d'inseguretat condiciona l'ús i gaudi dels espais. La percepció d'(in)seguretat està condicionada per la diferència que existeix entre el tipus de violència que podem experimentar les persones depenent del nostre gènere, edat, origen, diversitat funcional, etc. La por o la percepció d'(in)seguretat de les dones¹ està marcada per la violència exercida sobre el nostre cos sexual i determina en gran mesura com les dones vivim els diferents espais, siguin domèstics, comunitaris o públics.

MARXES EXPLORATÒRIES

Les marxes són una metodologia molt concreta desenvolupada per la teoria i la pràctica feminista que es centra a identificar aspectes urbans relacionats amb la percepció de seguretat a l'espai públic des d'una perspectiva feminista interseccional. Consisteixen a recórrer un barri o un entorn concret amb un grup reduït no mixta de dones per crear un ambient de confiança i segur per parlar de com ens afecten les violències masclistes, per tal de detectar i analitzar quins elements físics i socials condicionen la percepció de seguretat de les dones que viuen un determinat entorn. És una eina de diagnòstic, per obtenir informació sobre com respondre a aquesta problemàtica des de l'urbanisme, i també ha sigut **una eina d'apoderament, d'organització i autodefensa feminista**, ja que permet visibilitzar el coneixement que tenen les dones veïnes de l'entorn per on viuen i es mouen, alhora que valora la seva participació activa en el disseny i la transformació. Les marxes exploratòries es van començar a fer al Canadà, a les ciutats de Mont-real i Toronto a principis dels anys 90 i es van adaptar a altres territoris d'Amèrica Llatina.

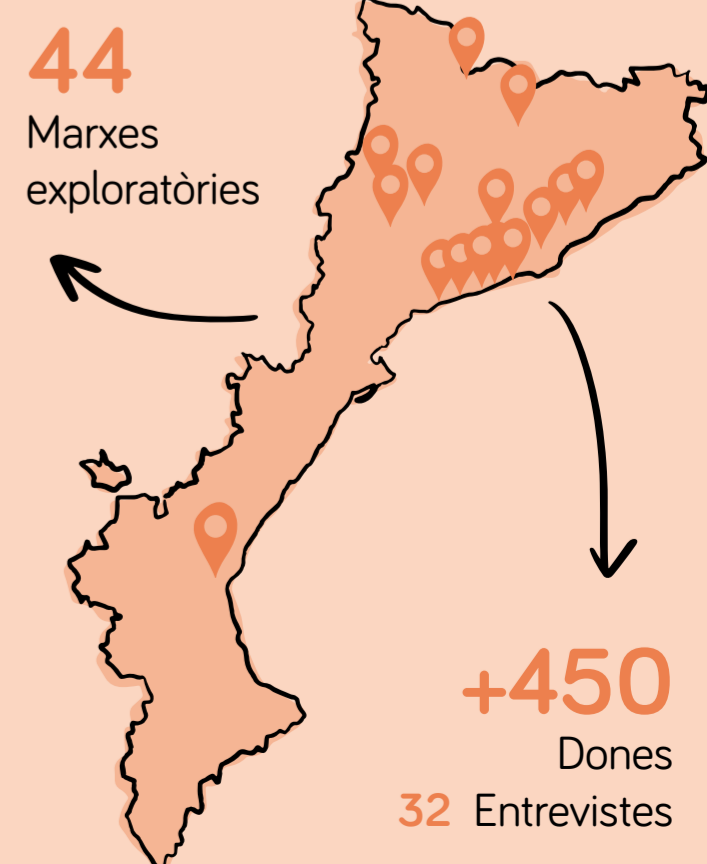
PER QUÈ S'ORGANITZEN LES MARXES EXPLORATÒRIES?

Les marxes exploratòries tenen diferents objectius depenent d'on s'origina la demanda. Les marxes exploratòries es poden organitzar des de col·lectius feministes, per entitats i municipis que treballen en l'elaboració de protocols d'abordatge de les violències sexuals a l'espai públic o per municipis que volen fer un diagnòstic sobre l'urbanisme i la seguretat amb perspectiva de gènere i elaborar propostes de millora. També és una gran eina de sensibilització i d'organització feminista en dates assenyalades com el 8M i el 25N.

Les marxes exploratòries permeten:

- Ampliar la visió de les violències que condicionen la seguretat de les dones a l'espai públic i comunitari
- Auto-organitzar i reivindicar col·lectivament espais segurs amb una perspectiva feminista.
- Compartir i contribuir en la reparació de les violències rebudes en l'espai públic
- Identificar col·lectivament els aspectes físics i funcionals de l'espai que generen percepció de seguretat
- Incorporar la mirada feminista a l'agenda política i de les persones tècniques en les àrees d'urbanisme, mobilitat i seguretat, entre d'altres.

QUI HA PARTICIPAT?

¹ Quan parlem de dones, ens referim en la seva diversitat a dones, lesbianes i trans.

PER QUÈ NO SOM LLIURES ALS ESPAIS PÚBLICS I COMUNITARIS?

Aquest treball ha processat la informació de les marxes exploratòries en relació als 6 principis de seguretat de les dones per a analitzar els temes que estan condicionant la percepció d'(in)seguretat i, per tant, limitant el dret de les dones a la ciutat i el territori: el dret a moure's lliurement, el dret a viure els espais comunitaris amb equitat i el dret a coresponsabilitzar les tasques de cura per a facilitar i donar suport a la sostenibilitat de la vida.

A continuació es presenten els resultats de les marxes exploratòries d'acord als 6 principis de seguretat de les dones. Per cada principi es recull els elements que limiten el dret de les dones a una vida lliure sense violències. Els elements ressaltats en taronja són els més recurrents.

EQUIPAT

DRET A MOURE'NS LLIUREMENT

La falta d'adequació i manteniment de les voreres per anar a peu: són estretes, tenen escocells, guals, obstacles i arrels que aixequen el paviment
La manca d'accessibilitat en entorns amb desnivells: baranes, escales mecàniques, ascensors d'un aparcament públic, paviments inadequats, etc.
La falta d'atenció a la mobilitat nocturna i d'oci en relació amb freqüències, connectivitat, opcions com la bici, etc.
La necessitat de desfer encreuaments perillosos per prioritzar la mobilitat a peu en l'entorn de les xarxes quotidianes
El condicionament de les parades de mitjans de mobilitat amb informació, seient, ombra, llum, transparència, etc., i ubicades en entorns amb vitalitat
La configuració física i les trames urbanes diverses (els centres històrics, les zones auto-construïdes, etc.) que dificulten una mobilitat segura, inclús anar a peu
La manca d'adequació de carreteres sense voreres, que pertanyen a les xarxes de proximitat i es fan servir quotidianament per anar a peu
La falta de connectivitat entre els mitjans de mobilitat per oferir opcions d'ús
L'adequació de les característiques de la mobilitat en bici com un mitjà segur i ben equipat
La privatització de l'espai públic amb usos com l'aparcament de motos o la col·locació de terrasses
La distribució útil i facilitadora dels passos zebra i del temps del semàfor en les xarxes quotidianes d'activitats
El traçat mental dels itineraris segurs a la nit que habitualment són més llargs per la percepció de por
La manca de mesures per reduir la velocitat dels vehicles motoritzats als entorns veïnals
La manca de funcionament fiable dels panells informatius i d'aplicacions mòbils per acompanyar les opcions de mobilitat
La falta de busos nocturns en entorns residencials dispersos

DRET A VIURE L'ESPAI COMUNITARI AMB EQUITAT

El manteniment dels espais públics per a promoure la cura i l'apropiació dels espais compartits i per atendre la por a efectes de contaminació, salubritat o perill.
L'atenció a qualitats físiques com els desnivells, els solars buits, els edificis abandonats, els culs de sac, els racons foscos, els descampats, etc., perquè generen percepció d'(in)seguretat i allarguen els itineraris quotidians.
La falta d'elements a l'espai que atenguin a les tasques de cura i les necessitats diverses de les persones per exemple, seure, descansar i gaudir de l'espai públic
La disposició d'espais adequats per la convivència d'activitats a l'aire lliure com el mobiliari, els serveis, la senyalització, la informació, etc.
L'atenció a les necessitats derivades dels cicles vitals com oferir equipaments esportius per a la diversitat de persones
Les característiques d'espais molt utilitzats i quotidians que no tenen en compte la percepció d'(in)seguretat, per exemple, els aparcaments i els portals
La falta de treball coresponsable per garantir la convivència i el manteniment de l'espai
La inadequació d'espècies de vegetació vinculades als usos dels espais públics i a les condicions ambientals

DRET A CORESPONSABILITZAR CURES

La manca de serveis suficients i adequats per la vida quotidiana en els espais públics, per exemple de lavabos públics amb equitat (canviador de nadons en espai compartit), ben equipats (llum, accessibilitat), ben dissenyats (per diversos cossos) i adaptats als àmbits (una plaça, un equipament, una zona de festes, etc.)
El mal estat dels equipaments i la mala gestió dels serveis així com la seva desatenció en el temps
La falta de polítiques transversals per enxarrar els mitjans de mobilitat amb les xarxes d'equipaments i serveis quotidians
La falta de voluntat per vincular i ampliar la vida dels equipaments a les activitats comunitàries per exemple, l'obertura del pati de les escoles, etc.
La falta de col·locació de bancs per atendre les necessitats de la vida al carrer o acompanyar els itineraris per arribar al CAP
La falta d'equipaments, per exemple educatius, per atendre la densitat de població, reduir desplaçaments, conciliar tasques de cura, etc.

COMUNITARI

DRET A MOURE'NS LLIUREMENT

La transmissió permanent de la por perquè restringeix l'accés lliure a la ciutat, sobretot a la nit
Els mitjans de mobilitat compartits amb masses de turistes
La por a les persones desconegudes
La falta d'intermodalitat que impedeix poder travessar zones desolades entre nuclis veïns
Els elements físics que no faciliten les tasques de cura en les diferents etapes vitals (relleu amb pendent, paviments en mal estat, accessibilitat, etc.)

DRET A VIURE L'ESPAI COMUNITARI AMB EQUITAT

La monopolització d'espais públics per part de grups d'homes, que moltes vegades fan assetjament verbal.
Els conflictes generats per l'apropiació d'espais i la falta d'opcions d'oci sense consumir per a la gent jove.
Els rols de gènere que transmeten continuament que les dones són més vulnerables
La falta de coresponsabilitat en l'abordatge de problemes de convivència a l'espai públic sumat a la falta de qualitats per atendre les necessitats diverses
L'objectivació de la imatge de les dones al carrer, com anem vestides, com ens comportem, com s'expressa el cos sexual a la publicitat, la falta de representativitat en la cultura i la societat, etc.
Els fets violents contra les dones que s'instal·len en la memòria
Els aspectes que condicionen la participació de les dones en la comunitat són de diversa índole: els horaris, l'entorn on s'ubica l'activitat, l'itinerari per arribar o els mitjans de mobilitat per tornar a casa, etc.
La culpabilitat atribuïda a les dones perquè han d'aturar els fets
L'estigmatització social de certs espais que transmeten inseguretat i que a vegades estan relacionats amb la gentrificació dels barris
L'origen i l'experiència pròpia també influeix en la percepció d'(in)seguretat
Les conductes masculistes lligades a l'apropiació de l'espai públic i que generen agressions verbals

DRET A CORESPONSABILITZAR CURES

El canvi constant de negocis lligat a la turísticació destrueix les xarxes veïnals i fa més difícil la creació de xarxes de suport i de confiança
L'oci nocturn amb models masculistes i heteronormatius incrementa l'assetjament i les agressions sexuals contra les dones
La diferència entre concerts organitzats per l'administració pública i els que fa una entitat privada on no està clar com es tracten els temes de sexeisme o d'homofòbia

SENYALITZAT

DRET A MOURE'NS LLIUREMENT

La falta d'il·luminació i senyalització en els passos de vianants
La manca d'informació sobre la connectivitat entre tots els mitjans de mobilitat
La falta de fiabilitat de les eines digitals que informen sobre el transport públic
La manca de difusió de serveis com la parada a demanda

DRET A VIURE L'ESPAI COMUNITARI AMB EQUITAT

L'absència de nomenar i reconèixer les aportacions de les dones en tots els àmbits compartits a través del nomenclator, per exemple a l'espai públic, els equipaments, etc.
La manca de referències als entorns residencials dispersos on la homogeneïtat fa difícil l'orientació
La carència de senyals en les grans zones verdes (parcs) per prendre decisions informades
La falta d'intervencions que prioritzen la connectivitat de la vida entre els barris per sobre dels tallers que fan les grans avingudes "vehiculars"

DRET A CORESPONSABILITZAR CURES

La manca d'elements que facilitin l'orientació a l'entorn de les xarxes quotidianes d'activitats, per exemple, els itineraris accessibles o el mapa de serveis i comerços del barri amb distàncies, dificultats, temps de desplaçament
La falta d'equipaments essencials i ben senyalitzats com els lavabos públics
La insuficiència d'informació clara i llegible a tot arreu
La necessitat d'identificar els itineraris accessibles de manera contínua

VITAL

DRET A MOURE'NS LLIUREMENT

Les zones buides d'activitat o monofuncionals no són favorables per anar a peu i en franges horàries concretes
La ubicació de les parades de transport públic i la seva relació amb l'entorn condiciona l'opció real d'utilització a totes hores
La manca de connectivitat clara i facilitadora que és essencial per atendre les xarxes quotidianes d'activitats
La pacificació dels carrers ha contribuït a la gentrificació en alguns barris. La manca de convivència entre mitjans de mobilitat, incloent-hi anar a peu, que dificulta els desplaçaments de les persones amb capacitats diverses
El transport públic tendeix a beneficiar les activitats productives i a desatendre les altres activitats quotidianes
El desequilibri de la vitalitat quan t'has de moure entre pobles i ciutats properes que tenen ritmes de vida diferents (Barcelona i àrea metropolitana)

DRET A VIURE L'ESPAI COMUNITARI AMB EQUITAT

La solitud, on ningú pot sentir o ajudar, plantes baixes buides, urbanitzacions residencials, els límits de la ciutat, una gran zona verda, i travessar-la en determinats horaris...
El model d'oci per a joves, definit en llocs perifèrics on no molesti i sense inversions per atendre les opcions de mobilitat o la diversitat d'oci
Els barris considerats "residencials" tenen un espai de temps favorable i un altre desfavorable per acompanyar la percepció de seguretat
Les perifèries, les carreteres, els grans solars buits, els polígons industrials es perceben més insegurs per la falta d'il·luminació, d'activitats diverses i de gent
La falta de vida al carrer en entorns d'activitats veïnes augmenta les dificultats per a interconnectar les feines de cura i promoure l'autonomia de nenes i nens. (travessar un parc enfonsat, pujar unes escales amb poca il·luminació, etc.)
Les actituds que monopolitzen els espais públics per una activitat i per grups concrets de persones que intimiden (habitualment homes)
Els horaris de les activitats i dels equipaments i serveis, l'horari dels parcs que no s'adeqüen a la vida comunitària i als cicles estacionals
La manca d'opcions de mitjans de mobilitat per tornar a casa
Les competències administratives, per exemple entre districtes o poblacions veïnes (la via del tren, els límits), moltes vegades arrossegueuen problemàtiques físiques i de gestió que condicionen les activitats quotidianes
L'atenció als problemes de convivència i a l'estigmatització de l'oci en l'espai públic

DRET A CORESPONSABILITZAR CURES

Les xarxes quotidianes d'activitats sense serveis i comerç de proximitat requereixen més inversió de temps i recursos
La concentració d'activitats en una plaça envoltada de zones de magatzems i les plantes baixes buides deixen els carrers sense vida
La falta la mixtura d'usos per acompanyar i conciliar les activitats quotidianes i comunitàries
La turísticació i la gentrificació allunyades de les transformacions de la societat per atendre les necessitats comunitàries
La falta d'espais públics condicionats per acollir els treballs de cura i les necessitats d'atendre els cicles vitals
Els espais públics sense equipaments per l'estada de gent diversa o ubicades en la perifèria fora de les xarxes d'activitats quotidianes
La ubicació i la connectivitat dels equipaments amb les xarxes quotidianes d'activitats pròpies i comunitàries per atendre la interdependència i la sostenibilitat dels recursos, inclús de temps

VIGILAT

DRET A MOURE'NS LLIUREMENT

La vulnerabilitat de les persones que van a peu davant la circulació dels vehicles rodats perquè no es respecten els límits de velocitat, els senyals, etc.
Les polítiques de vigilància poden no atendre els problemes només desplaçar-los, per exemple, l'ús de càmeres de seguretat o l'excés de control policial, minvar l'ús quotidià per no perdre el dret a la intimitat
La falta de vigilància institucional en la connectivitat de serveis de mobilitat nocturns

DRET A VIURE L'ESPAI COMUNITARI AMB EQUITAT

La falta d'entorns amb confiança per a tornar a casa a la nit i perquè obliguen a canviar itineraris coneguts i donar tombos molt llargs
La ubicació de les zones d'oci en zones buides d'altres activitats i allunyades
L'absència d'apropiació comunitària perquè genera anonimats i inseguretat
La configuració i les mesures de control de l'espai que penalitzen els itineraris accessibles perquè són més llargs i enreversats
La falta de manteniment de les zones enjardinades perquè tapen els vincles entre els espais i les persones que viuen

DRET A CORESPONSABILITZAR CURES

La col·locació de càmeres de seguretat no donen confiança ni resolten les problemàtiques perquè només les desplacen.
--

VISIBLE

DRET A MOURE'NS LLIUREMENT

Les condicions físiques com el relleu escarpat, els giris tancats, els carrers estrets, el pas sota un pont, els murs cercos i llargs per anar a peu i veure i ser vista, percebre i ser percebuda
La manca d'il·luminació contínua per acompanyar els itineraris per anar caminant o sortir a fer esport. Hi ha molts carrers que orienten les faroles cap a la calçada, quan els cotxes ja porten llum.
A les zones residencials és perillós caminar pel carrer, no només per la falta d'il·luminació, sinó també perquè els cotxes van a molta velocitat i no estan acostumats a veure gent caminant
Els passos de vianants no s'il·luminen bé i això és perillós
La falta de segregació de l'espai entre mitjans de mobilitat, sobretot el pas de bicis i de vianants
La publicitat que tapa les finestres en els vagons de tren o en l'autobús, per a decidir si entrar o no en un vagó buit
Els carrers amb plataforma única que no tenen bona il·luminació

DRET A VIURE L'ESPAI COMUNITARI AMB EQUITAT

Els contrastos de llum i el pas entre zones molt o gens il·luminades generen percepció d'(in)seguretat
Els passos enfonsats o soterrats i obligats per connectar xarxes quotidianes
Les motos, els cotxes aparcats i les terrasses de bars que envaeixen les voreres tapen la visibilitat, dificulten el pas
Moltes vegades la falta d'il·luminació genera racons i entorns amb apropiacions que condicionen el pas
El manteniment de l'arbrat que sovint tapa els fanals i disminueix la quantitat de llum als carrers
El manteniment freqüent de la vegetació que limita la visibilitat
El canvi obligat d'itinerari segons l'hora, els usos i la trama urbana per les condicions de la llum i la vitalitat de l'entorn
Els elements físics i socials que no afavoreixen la percepció de seguretat per travessar els parcs
La ubicació de mobiliari adequat a les dimensions del carrer per tal de no tapar la visibilitat
Els carrers estrets amb bandes d'aparcament que tapen la visibilitat

DRET A CORESPONSABILITZAR CURES

La falta d'il·luminació ben distribuïda als aparcaments públics
L'horari i l'enllumenat dels parcs en relació a les estacions
La il·luminació al voltant dels equipaments
Els fanals amb sensor no aconsegueixen donar continuïtat a l'itinerari per passar
Les zones amb instal·lació d'enllumenat que durant determinats períodes o dies de l'any no funciona
L'entorn d'equipaments esportius acostuma a beneficiar-se de les torres d'enllumenat durant unes hores, després es torna fosc

QUÈ PROPOSEM?

Entre les condicions que es valoren favorablement per a **moure'ns lliurement i amb equitat**, es va expressar la **necessitat de comptar amb opcions de mitjans de mobilitat diverses**, adequades, més sostenibles i menys contaminants, que afavoreixen la vida del barri i estructuren la ciutat, com anar a peu o en bici; la **consolidació de serveis alternatius com el bus a demanda**, el bus de barri, etc., i en relació amb les dinàmiques pròpies del barri; la **ubicació de mitjans de mobilitat en xarxa amb equipaments i serveis** donant vida contínua als carrers; l'**adequació de les característiques que acompanyen la mobilitat a peu i a la nit** a l'entorn conegut del barri; i en general, la **tornada segura a casa sense dedicar més temps ni gastar més diners**.

Entre les condicions que es valoren favorablement per a **viure l'espai comunitari amb equitat**, es va expressar: el **sentiment de comunitat i d'ajuda mútua** per a guanyar autonomia; **els parcs ben equipats, cuidats, que ofereixen diverses maneres d'estar i de relacionar-se**; **els carrers amb diversitat d'activitats i varietat de mitjans de mobilitat a totes hores** perquè milloren la percepció de seguretat; **els parcs on es combinen activitats esportives i de lleure per a totes les persones**; l'**atenció "als camins del desig"** per facilitar recorreguts habituals de la gent.

Entre les condicions que es valoren favorablement per a **coresponsabilitzar les cures**, es va expressar: els **equipaments comunitaris** com agents fonamentals de les xarxes quotidianes; l'**autogestió d'espais comunitaris o la participació activa** en els equipaments per coresponsabilitzar les necessitats diverses; la **dinamització de la vida comunitària** amb la dotació d'espais culturals populars; l'**enxarrament d'equipaments i serveis per a facilitar** les activitats quotidianes; **les transparències dels equipaments públics i els aparadors comercials** que estableixen relacions visuals entre l'interior i l'exterior i donen llum al carrer.

Les dones desenvolupem múltiples **estratègies individuals i col·lectives** per fer front a la por i sentir-nos segures: des de portar les claus o el mòbil a la mà, canviar d'itineraris per triar carrers que es perceben com a més segurs, tornar a casa de nit sempre acompanyada, comunicar la nostra arribada a casa a tot el grup d'amigues. Però a totes les marxes desenvolupades al llarg d'aquests anys també s'han visibilitat les estratègies col·lectives de les dones per reivindicar i apropiar-nos dels espais, com la creació de protocols i d'espais segurs d'oci lliures de masclisme o les classes d'autodefensa feminista.

Juntes hem treballat i seguirem treballant per desenvolupar estratègies d'autodefensa col·lectiva feminista que ens portin a ser LLIURES i no Valentès.